

Бак В. І., Масленнікова Т. А. Проблематика легітимності у суспільно-юридичній думці України

*Бак Віра Ігорівна,
кандидат юридичних наук*

*Масленнікова Тетяна Андіївівна
кандидат педагогічних наук*

ПРОБЛЕМАТИКА ЛЕГІТИМНОСТІ У СУСПІЛЬНО-ЮРИДИЧНІЙ ДУМЦІ УКРАЇНИ

Дієздатність влади багато в чому залежать від її легітимності (від лат. Legitimus - законний). Це один з показників ефективності політичної влади. В легітимності відображається ставлення громадян до влади. Її можна визначити як стан влади, коли вона визнається більшістю народу законною і справедливою. Легітимність і авторитетність влади - явища певною мірою схожі. Легітимність означає згоду народу з владою, коли він добровільно визнає її право приймати рішення, які повинні виконуватися. Чим нижче рівень легітимності, тим частіше влада спиратиметься на силовий примус. Від легітимності слід відрізняти легальність влади.

Це юридичне поняття, що означає відповідність влади діючим позитивному праву. Наприклад, влада президента легальна, тому що він обраний відповідно до закону і в здійсненні своїх повноважень опирається на закон. Між легітимністю і легальністю можуть бути протиріччя. Не всі закони можуть оцінюватися населенням як справедливі, нарешті, законно обрана влада в разі невиконання своїх обіцянок, невдалого економічного курсу, що призвів до різкого падіння рівня життя, може втратити довіру з боку суспільства. У цьому випадку спостерігається процес делегітимації влади. Ідеальної легітимності (рівень 100% підтримки) не буває. У будь-якому

суспільстві є люди, які порушують закони або ставляться до влади апатично. Нарешті, в демократичному суспільстві існує опозиція офіційної влади. Отже, будь-яка влада повинна підтверджувати свій авторитет, доводити населенню, що саме вона найбільшою мірою відповідає його інтересам.

Проблематика легітимності поступово набирає актуальності у політичній науці і в тому числі суспільно-політичній думці України. Причиною цього стали суттєві зміни у сприйнятті влади суспільством та особистістю, трансформації у системі державотворення, інтеграційні та глобалізаційні процеси, бурхливий розвиток політичної науки і практики політичного та державного управління, зняття обмежень щодо можливості та доцільності дослідження легітимності, актуалізація проблематики громадянського суспільства та інші фактори.

Влада є складним за сутністю й багатоманітним за формами вияву явищем суспільного життя. Політична влада є найважливішим видом влади в суспільстві. Оскільки основні види влади - економічна, соціальна, духовно-інформаційна, сімейна - розрізняються залежно від засобів їх здійснення і мають специфічні особливості, то й політична влада мусить мати притаманні лише їй особливості й засоби здійснення. В політологічній літературі немає визначеності щодо особливостей політичної влади.

Так, за визначенням Ф.М.Бурлацького, «політична влада як один із найважливіших проявів влади характеризується реальною здатністю даного класу, групи, а також індивідів, які відображають їхні інтереси, проводити свою волю за допомогою політики і правових норм [1, с. 19]». У цьому визначенні криється елемент тавтологічності, який полягає у визначенні політичної влади через політику. Однак воно вказує на найважливіший засіб здійснення політичної влади, яким є правові норми. Реалізація видів влади тією чи іншою мірою може відбуватися з використанням правових норм, однак лише для політичної влади такі норми є найважливішим засобом її здійснення. Якщо економічну владу умовно можна назвати «владою грошей», духовно-інформаційну - «владою інформації», сімейну - «владою авторитету», то

політичну владу - «владою права». Це зовсім не означає, що політична влада скрізь і завжди здійснюється за допомогою права, однак право є головним засобом її реалізації.

Норми права - це встановлені або санкціоновані державою загальнообов'язкові правила поведінки. Дотримання й виконання норм права забезпечується шляхом як переконання, так і державного примусу. Держава не тільки встановлює норми права, а й виступає найважливішим гарантом їх виконання. Відповідно державна влада є найважливішою формою політичної влади. «Поняття політичної влади, - зазначає Ф. М. Бурлацький, - значно ширше від поняття влади державної. Державна влада - це така форма суспільної влади, яка має класовий характер, спирається на спеціальний апарат примусу й наділена монополією правом видавати закони та інші розпорядження, обов'язкові для всього населення».

Специфіка державної влади полягає в тому, що вона здійснюється спеціальним апаратом, поширюється на всю територію країни та наділена монополією на прийняття законів та застосування примусу.

Політична влада здійснюється не тільки державою, а й іншими політичними інститутами - політичними партіями, громадсько-політичними організаціями, органами місцевого самоврядування. Відповідно можна виокремити владу політичних партій, громадських організацій, органів місцевого самоврядування як форми політичної влади. На відміну від державної влади, яка має загальний характер і поширюється на всю територію країни й суспільство в цілому, влада політичних партій і громадських організацій здійснюється лише в межах цих партій та організацій. Державна влада не обов'язково застосовує примус для виконання її настанов. Вона може домагатися своїх цілей також іншими засобами - економічними, соціальними, ідеологічними тощо. Однак саме держава наділена монополією на те, щоб примусити членів суспільства до виконання її настанов.

Державна влада поділяється на законодавчу, виконавчу й судову і здійснюється за допомогою спеціального апарату на всій території, на яку

поширюється державний суверенітет. На відміну від влади держави влада органів місцевого самоврядування поширюється лише на певну частину території держави і значною мірою здійснюється на громадських засадах. Влада органів місцевого самоврядування ґрунтується як на загальнодержавних правових нормах, так і на нормативних актах самих цих органів, дія яких поширюється лише на підпорядковану їм територію.

Влада існує і функціонує не тільки в різних сферах суспільства, а й на різних рівнях його структури: суспільному, асоціативному та персоналізованому.

Таким чином, політична влада - це реальна здатність одних людей проводити свою волю стосовно інших за допомогою правових і політичних норм [2, с. 172].

Конкретизуючи характеристику політичної влади, можна виокремити такі її основні особливості: верховенство, публічність, моноцентричність, легальність, різноманіття ресурсів. Верховенство політичної влади полягає в обов'язковості її рішень для інших видів влади, суспільства в цілому. Вона може обмежити вплив інших видів влади, наприклад економічної чи духовно-інформаційної, або й узагалі припинити функціонування окремих їхніх суб'єктів.

Публічність (від лат. *publicus* - суспільний, народний) політичної влади означає її суспільний, безособовий і відкритий характер. На відміну від існуючої в невеликих групах приватної особистої влади, наприклад сімейної, політична влада реалізується від імені і в межах усього суспільства і звертається за допомогою права до всіх його членів.

Легальність політичної влади означає її законність, зокрема щодо існування самої влади та застосування нею примусу. Детальніше про легальність політичної влади мова йтиме нижче.

Нарешті, ще однією особливістю політичної влади є різноманіття її ресурсів, тобто засобів здійснення. Політична влада використовує не тільки

примус, а й економічні, соціальні, духовно-інформаційні засоби. При цьому найважливішими засобами її здійснення є правові й політичні норми.

Важливою особливістю влади взагалі, політичної зокрема, є її кумулятивний характер, пов'язаний з ресурсами влади. Кумуляцією (від лат. *cumulatio* - скупчення) найчастіше називають концентрацію енергії вибуху в певному напрямі, а у більш загальному плані - посилення дії того чи іншого процесу в результаті поєднання дії його складових. Виявом кумуляції є кумулятивний ефект. Стосовно влади кумулятивний ефект проявляється у зростаючому нагромадженні влади та значному посиленні її впливу в результаті взаємодії різних видів і ресурсів влади. Так, економічна влада, засобами реалізації якої є власність на засоби виробництва, гроші, повноваження в межах керівних посад в економічних структурах, створює можливості для оволодіння владою політичною, наприклад шляхом фінансового забезпечення перемоги на виборах. Наявність економічних ресурсів відкриває доступ і до духовно-інформаційної влади. Оволодіння засобами масової інформації, у свою чергу, створює можливості для інформаційного впливу на суспільство і владу, зайняття провідних політичних позицій, отримання доходу. Але найбільші можливості створює оволодіння політичною владою, особливо державною. Політична влада відкриває доступ до економічної, соціальної і духовно-інформаційної влади, дає можливість зосереджувати в руках конкретних осіб величезні економічні, соціальні та інформаційні ресурси.

В результаті зосередження в руках небагатьох осіб ресурсів економічної, політичної, соціальної та духовно-інформаційної влади утверджується олігархічна форма державного правління (грецьк. *oligarchia* - правління небагатьох, від *oligo* - небагато і *arche* - влада), коли країною править фактично у власних інтересах невелика група найбагатших людей. Олігархічна форма правління наявна, зокрема, в тоталітарних державах, де вся повнота економічної, політичної, соціальної і духовно-інформаційної влади зосереджується в руках партійної верхівки.

У демократичних політичних системах існують застереження проти концентрації в одних руках різних видів і ресурсів влади. Такими застереженнями, зокрема, є: поділ державної влади на законодавчу, виконавчу й судову гілки; розподіл влади між державою, політичними партіями, групами інтересів, органами місцевого самоврядування; антимонопольно законодавство; заборона на суміщення посад на державній службі з деякими іншими посадами; декларування вищими посадовими особами держави доходів, майнового стану та інтересів в економічній сфері; громадський контроль за здійсненням державної влади тощо. Однак за формальної наявності подібних застережень реально вони можуть не діяти, і влада в декларативно демократичній державі фактично матиме олігархічний характер. Через нерозвиненість інститутів демократії олігархічне правління тією чи іншою мірою проявляється, зокрема, в багатьох посттоталітарних державах, у тому числі в Україні.

Забезпечення політичної стабільності в країні є однією з основних функцій політичної влади. У різних державах політичній владі вдається це неоднаковою мірою. Однак виконати таку функцію у кінцевому підсумку прагне будь-яка політична влада, оскільки стабільність є основою підставою для легітимності влади.

Політичне керівництво та управління суспільством, соціальна інтеграція, оптимізація політичної системи, забезпечення політичної стабільності є основними функціями політичної влади.

Існує ряд концепцій влади:

– Релятивістські (влада – це відношення між партнерами, агентами, при якому одні роблять визначальний вплив на другого);

– Бихевіористські (влада – це відношення між людьми, при якому одні володарюють, а інші підкоряються і виконують рішення перших; увагу акцентовано на мотивах поведінки людей в боротьбі за владу);

– Системні (влада – це властивість або атрибут макросоціальної системи, це атрибут сім'ї або організації як конкретної системи, це взаємодія індивідів, що діють в рамках соціальної системи [3]).

Концепція залежності Дж. П.Коттера. Керівнику необхідно розвивати владу, тому що він завжди залежить від деяких людей, які їм не підпорядковані й тому, що практично ніхто в сучасних організаціях не прийме і не буде повністю підкорятися безперервному потоку наказів.

Керівник залежить:

- Від свого безпосереднього начальства і колег;
- Від постачальників, замовників, конкурентів;
- Від штабного управлінського персоналу, над яким у керівника немає ніякого контролю.

Концепція повноважень Ч. Барнарда. Підлеглі може навідріз відмовитися виконати прохання керівника, тим самим, зводячи нанівець його повноваження.

Легітимність влади є її невід'ємною ознакою. Легітимність не є синонімом законності, оскільки політична влада не завжди спирається на право і закони, але завжди користується певною підтримкою принаймні частини населення. Основними джерелами легітимності є три основні суб'єкти: населення, уряд і зовнішньополітичні структури. Поняття легітимності й легітимізму виникли на початку ХІХ ст. у Франції, де вони виражали прагнення відновити владу короля як єдино законну, на відміну від влади узурпатора Наполеона. "Легітимістами" називали після Французької буржуазної революції 1830 р. прихильників королівської династії Бурбонів [4].

Згідно з ліберально-демократичною позицією легітимною потрібно визнавати тільки ту владу, яка сформована в результаті демократичних процедур. Влада, встановлена насильницьким шляхом, не визнається легітимною.

Згідно з позицією політичного реалізму легітимність влади полягає не стільки у законності й демократизмі її встановлення, скільки в її здатності оволодіти складною ситуацією в країні, підтримувати в суспільстві стабільність. А це означає, що встановлена незаконним шляхом, наприклад у результаті революції чи воєнного перевороту, влада внаслідок її ефективності з часом може бути визнана громадянами та світовим співтовариством правомірною, тобто стати легітимною.

Для характеристики політичної влади використовується також термін "легальний", що означає "законний". Легальна влада - це влада, що встановлена законом і діє відповідно до нього. Легальність є формально-юридичною, а легітимність - соціокультурною характеристикою влади. Легітимність може оцінюватися шляхом соціологічних опитувань, але не піддається повній формалізації.

Легалізація державної влади, нерозривно пов'язана з процедурами наділення владою її носіїв, здійснюється по-різному в умовах різних форм правління державного режиму. В сучасному світі прийнято розрізняти дві основні форми правління: монархію та республіку.

Легалізація монархії як форми правління та монарха як голову держави коріниться не у факті вибору останнього, а в історичних традиціях, харизмі, що затверджено в конституціях, законах про успадкування влади.

Монархії мають неоднакові форми правління з різними процедурами легалізації органів державної влади.

В абсолютних монархіях уся влада належить королю. Навіть якщо деякі монархи дарують конституцію, вся влада залишається у нього.

В дуалістичній монархії існує конституція, прийнята з участю представників народу, а іноді парламентом. Легалізація спирається на конституцію, походить від народу. Уряд, однак, залежить від короля.

Парламентська монархія є найрозповсюдженішою формою монархії в наш час. Основна влада належить парламенту. Його роль у формуванні уряду підвищує легальність та легітимність державного управління, оскільки склад

уряду визначають обрані народом представники. Незважаючи на відсутність в одиничних парламентських монархіях писаних конституцій, ступінь легалізації в умовах цієї влади є високою.

Республіканська форма правління, як особлива модель легалізації влади має два основні різновиди: президентська та парламентська республіка.

В президентській республіці президент має широкі повноваження. Легалізація цієї державної влади мало пов'язана з традиціями та звичаями, вона спирається на встановлені конституційні норми, однак легітимність голови держави тісно пов'язана з традиціями.

У парламентській республіці уряд формується парламентом. Уряд має політичні відповідальність перед ним. Легалізація парламентської республіки, як засобу керування мало залежить від звичаїв та традицій. Вона майже повністю пов'язана з конституційними нормами, законами. Положення голови держави не пов'язано з традиціями, харизмом. він не має істотних владних повноважень.

В федерації процес легалізації влади має два рівні, оскільки вважається, що державна влада належить з одного боку федерації, а з іншого, в кожного члена федерації є власна державна влада. Крім того, суб'єкти федерації в тих чи інших формах можуть приймати участь в легалізації федеральної влади. Між суб'єктами федерації можуть укладатися угоди, що легалізують або делегалізують державну владу. Легалізація може відбуватись на основі прийняття федеральної конституції.

Таким чином, легітимність державної влади в умовах монархічної форми правління пов'язана не тільки з конституцією, але й з неписаними угодами, традиціями, звичаями. Там, де конституції нема, такі угоди є головною основою легалізації, але й там, де вона є роль традиційних норм значна.

Розглянуті форми легалізації влади можуть виступати як засоби легітимності. Однак це можливо тільки в державі, де право розглядається не як засіб диктатури певного класу, а як соціальна власність; право

підпорядковано загальнодержавним принципам людства, втілює їх та відповідає їм. Формальна легалізація державної влади в умовах тоталітарних режимів, прийнятими після військових та державних переворотів показує собою лише правове оформлення узурпованої влади, а будь-яка узурпація влади заборонена конституціями усіх країн.

Легітимність державної влади грає більш важливу роль, ніж легалізація, оскільки жодна державна влада не може спиратися лише на існування законів, проголосивших її, або на насильство. Вона повинна мати підтримку суспільства або окремих груп. Елементи легітимності як визнання існуючого порядку управління обґрунтованим, справедливим, існують за значної широти кола учасників процесу легітимності. Справжня легітимність державної влади, яка покликана служити юридичним вираженням суспільства, представником його інтересів, існує тільки тоді, коли владу підтримує більшість населення країни.

У науку поняття «легітимність влади» вперше було введено німецьким вченим Максом Вебером. Він же показав, що легітимація не є в усіх випадках однотипним процесом, який має одні й ті ж коріння.

Тож, Вебер виділив три основних джерела (підстави) законності, правомірності політичної влади:

- Традиційна легітимність (при монархічній формі правління за усталеною традицією влада переходить у спадок.)
- Харизматична легітимність (політична влада знаходить якості законності в зв'язку з величезною популярністю і культом особистості політичного діяча, який очолює державну владу. Даний тип влади Вебер назвав харизматичним. Харизма (від грец. Charisma) означає божественний дар, милість. Цей тип легітимності політичної влади заснований на виняткових, унікальних властивостях, які виявляє лідер, що дозволяють йому виступати в якості пророка і вождя.)
- Раціонально-правова легітимність (Ця влада визнається народом тому, що вона спирається на раціональні, визнані ним закони.)

Традиційний і харизматичний типи легітимності політичної влади характерні для держав зі слабо розвиненою політичною системою. Вони і в економічному відношенні, як правило, розвинені слабо. Якщо в таких країнах високий економічний рівень, то це не результат закономірних процесів, а наслідок особливих обставин (наприклад, багатство енергоресурсами в таких країнах, як Арабські Емірати, Кувейт та ін.). За формою правління - це монархії або політичні режими, очолювані харизматичними лідерами. Зрозуміло, в сучасному світі існують держави, що зберегли монархію (наприклад, Великобританія), легітимність політичної влади в яких ніяк не можна віднести до двох названих. Ці держави, як правило, мають парламентську форму організації влади. У них реальною підставою влади є її раціонально-правова основа.

Для них, як для всіх демократичних країн, характерний раціонально-правовий тип легітимності. Практично всі держави, які мають як основу влади третій тип легітимності, характеризуються високорозвиненою політичною системою.

Традиційний і раціонально-правової типи легітимності влади більш довготривалі в порівнянні з харизматичним. У першому випадку один спадкоємець змінює іншого, і, при інших рівних умовах, так може тривати багато десятиліть, а то й століття. Наприклад, легітимність королівської влади Великобританії настільки міцна, що і в даний час (незважаючи на всі скандали, які відбувалися останніми роками в монаршій сім'ї) лише 25% англійців, як це впливає з проведених опитувань, рішуче виступають за ліквідацію в країні інституту монархії. Підтримують монархію 35% [5, с.135]. Решта не наполягають на скасування монархії, тому що, на їхню думку, вона все ж краще, ніж той невідомий поки лад, який прийде їй на зміну.

Раціонально-правовий тип легітимності характерний для політичної влади в державах з сучасними демократичними політичними режимами, з високим рівнем розвитку політичної та економічної систем, що відрізняються політичною та економічною стабільністю.

Харизматична ж легітимність політичної влади не дає підстав для прогнозу її тривалого існування. Справа не тільки в тому, що зі смертю харизматичного політичного лідера все змінюється. Даний тип легітимності влади виконує особливу функцію. Її становлення пов'язане, з періодами глибоких суспільних змін - революцій, воєн, великомасштабних соціальних реформ, коли стає конче важливим заради досягнення поставлених цілей «підняти», мобілізувати, повести за собою весь народ. Для цього потрібно усунути усталені в суспільстві порядки, подолати суспільну інерцію. Для виконання цілей, поставлених харизматичним політичним лідером, необхідні народні маси, що не володіють високою політичною культурою, сліпо вірять своєму лідерові.

Відносна короткочасність визначається прагненням лідера до одноосібної влади, всебічною підтримкою культу його особистості, припиненням всіх демократичних форм у розвитку суспільства, постійний пошук «ворогів народу», фізичні розправи [6, с. 230].

Якщо М. Вебер виділяв три типи легітимності, то в сучасній політичній науці їх налічують шість: традиційний, харизматичний, правничо-раціональний, раціонально-цільовий, соціально-евдемонічний і національно-патріотичний. Сучасні типи легітимності переважно ґрунтуються на раціональних основах, тобто у масовій свідомості домінують ті, які передбачають визнання влади в силу конституцій і законів, а також в її здатності виконувати свої функції й віру в те, що характер влади і соціальні наслідки її управлінського впливу цілком залежать від громадян [7].

Ознаками падіння легітимності влади є:

1. Ріст ступеня примусу;
2. Обмеження прав і свобод;
3. Заборона політичних партій і незалежної преси;
4. Ріст корумпованості всіх інститутів влади, зрощення з кримінальними структурами;

5. Низька економічна ефективність влади (зниження рівня життя різних груп населення) - найбільш істотний показник делегітимізації влади;

Крайньою точкою падіння легітимності влади є революція, державні перевороти, тобто відкриті форми невдоволення режимом.

Для вирішення проблем легітимності необхідно виділити її джерела:

1. Здатність людини засвоювати звичні зразки поведінки і відтворювати їх в своїх діях;

2. Чуттєво-емоційне сприйняття людиною навколишнього світу, в тому числі і світу політичної влади;

3. Ціннісне ставлення людини до навколишнього світу;

4. Цілераціональна поведінка людини, тобто його здатність усвідомлювати свої інтереси і потреби, розробляти свої цільові програми по їх досягненню. Ставлення до владних структур в цьому випадку будується на їх оцінці, як сили, здатної або нездатною створити необхідні умови для досягнення індивідом своїх цілей.

Легітимність влади створюється в результаті відданості людей певному режиму та прямо пов'язана з інтересами людей. Оскільки інтереси різних кіл населення неоднакові, оскільки інтереси навіть тих кіл, на які спирається державна влада можуть бути задоволенні лише частково, легітимність державної влади не може мати універсальний, всезагальний характер. Те, що є легітимним для одного кола населення, може бути нелегітимним для іншого. Тому економічні страйки, які визнає держава та робітники, вкрай нелегітимні для підприємців, а мінімальний розмір заробітної платні, легітимний для держави та директорів, нелегітимний для робітників.

Суспільно-політичні зміни початку 90-х років в Україні призвели до значної трансформації політики, методів та технологій легітимації влади. Отримана в спадок від радянських часів модель забезпечення легітимності влади, заснована на переважному використанні примусу та сили, вже не могла ефективно використовуватися в практиці державно-політичної діяльності, а нової моделі створено не було. Проблема ускладнилася тим, що правляча еліта

персонально майже не змінилася, продовжуючи діяти та керувати державою та суспільством за допомогою тих же методів та технологій, що й за радянських часів. Стара провладна еліта, як засвідчили подальші події, не бажала та, вірогідніше за усе, і не могла змінити стиль свого керівництва. В той же час суспільство стримано, але наполегливо, почало вимагати змін. Атмосфера відкритості та свободи, наочний приклад успішних суспільно-політичних та економічних змін у ряді країн колишнього СРСР та соціалістичного табору спонукала до цього. Наслідком цього протиріччя став ріст спротиву існуючому режиму з боку суспільства, що став помітним з початку 2000-х років, а кульмінацією його стали події 2004 року.

Політичний режим першого десятиліття незалежності, будучи політично, економічно неефективним та безперспективним, поступово втратив кредит довіри та легітимності, який він отримав після здобуття Україною незалежності 1991 року. Представники правлячої еліти не врахували той факт, що легітимність на відміну від влади, не можна отримати в повне використання на певний час. Її потрібно весь час підтримувати ефективними та суспільно значимими справами та діями. Вона як багаття, «зігріває» еліту підтримкою суспільства лише за постійної уваги до останнього та підпитки вдалими діями.

Основним джерелом та засобом легітимації влади в Україні після здобуття незалежності залишалися вибори. Виборча модель легітимації є загальноприйнятою в більшості демократичних країн світу, але це формалізована сторона легітимності, вона потребує доповнення за рахунок залучення до легітимаційного процесу інших джерел забезпечення легітимності влади. В демократичних суспільствах виборча легітимація зазвичай доповнюється усталеними традиціями підтримки та визнання суспільством правомірності дій влади, а також дієвим впливом на процес прийняття політичних рішень інститутів громадянського суспільства. В авторитарних та тоталітарних суспільствах виборча легітимація носить, в

більшості випадків, формальний характер (хоча і зберігається) та замінюється силовим примусом.

Практика українського державотворення продемонструвала кілька спроб пошуку вдалої моделі легітимації влади.

Аналізуючи ці спроби, можна виділити певні легітимаційні періоди, характерною рисою яких було домінування певного джерела забезпечення легітимності та налаштованих під нього моделей легітимації влади. Хронологічні межі є умовними, встановленими на основі аналізу галузевих досліджень та суб'єктивної оцінки розвитку та трансформації політичної системи України.

Першим був період 1991-1999 років, протягом якого переважно застосовувалися моделі та технології, в основі яких знаходилися ідеологічні джерела забезпечення легітимності влади.

На тлі суспільно-політичного пошвавлення та емоційного підйому суспільства, правляча еліта запропонувала суспільству кілька шляхів державотворення та методів забезпечення легітимності. Особливістю легітимаційного процесу цього періоду були розбіжності у цілях та завданнях державотворення та легітимації, які озвучувалися публічно, і тими, які малися на меті провладною елітою. Як не парадоксально, але актуалізація питання розбудови держави маскувало бажання реалізації владних амбіцій окремих політиків, високопосадовців та їх оточення.

Наступний період 1999-2004 роки означив домінування адміністративно-корупційної моделі легітимації, джерелом якої є примус, застосування сили та маніпуляція. Взнявши курс на побудову авторитарного режиму, українська провладна еліта так і не змогла його реалізувати в повній мірі. Тож вимушена була дотримуватися певних процедур здійснення влади та легітимаційних дій.

Складність української ситуації полягала ще й в тому, що з різних причин керівництво не могло і не мало можливості встановити авторитарну модель управління та відповідну систему забезпечення легітимності.

Знаходячись на роздоріжжі, українська провладна еліта змушена була маневрувати, зберігаючи видимість демократичних процедур управління та забезпечення легітимності, і одночасно проводити політику, характерну для авторитарного режиму. Особливо це стало помітно наприкінці 90-х років, коли було здійснено спробу встановлення авторитарного домінування. Проте, під тиском зовнішніх джерел забезпечення легітимності, світової спільноти, міжнародних організацій та керівництва певних країн, ця спроба виявилася невдалою.

В цей час виборча модель забезпечення легітимності влади, фактично єдина дієва модель легітимації в Україні середини-кінця 90-х років, стала набувати формалізованого вигляду. Президентські вибори 1999 року та парламентські 1998 та 2002 років продемонстрували те, що суспільство втратило контроль за діяльністю державних владних інституцій. На практиці, головним чином, почали використовуватися методи проведення виборів, що ґрунтувалися не на вільному волевиявленні громадян та врахуванні інтересів суспільства, а на маніпулятивних технологіях.

Тож вибори стали прикриттям для подальшої узурпації влади певними кланами та фінансово-промисловими групами. Втрата останньої можливості впливу суспільства на процес формування органів влади та їх діяльність, якою протягом 90-х років в Україні були вибори, спричинили соціальний протест, наслідком якого були події осені 2004 року.

«Незалежність не спричинила зміни політичної еліти в Україні. Однак факт незмінності проблематизував основи легітимності, основи, на яких еліта продовжувала здійснювати владу. Подальша легалізація шляхом виборів пом'якшила проблему дуже незначною мірою, оскільки, узаконивши своє перебування при владі, еліта зобов'язана забезпечувати легітимність з допомогою економічних і соціальних успіхів. Якщо, як у випадку з Україною, успіхів немає, то необхідно розробляти й застосовувати технології, які дають змогу компенсувати дефіцит легітимності.

Хоча формальна легальність здобувається нині в процесі багатопартійних виборів у вищий законодавчий орган, наприклад, і також з використанням змішаної, пропорційно-мажоритарної виборчої системи, але далі відносини обраних та виборців складаються за відомим сценарієм. У тих, хто одержав мандат на здійснення влади, геть відсутнє прагнення викликати і підтримати легітимацію знизу, легітимацію у вигляді поваги й визнання. Тим самим влада не стає авторитетом, тим, що забезпечує їй підтримку, яка спирається на внутрішню усвідомлену кожним індивідом переконаність в особливій значущості й правильності дій влади [8, с. 19]». Така переконаність, за М. Вебером, становить внутрішню гарантованість легітимності. Вона й залишається «незапитаною» у сучасній Україні.

Без легітимації «знизу» суб'єкти влади неминуче вимушені звертатися до технологій забезпечення самолегітимації.

По-перше, технологія, заснована на демонстрації відданості. У випадку України це, насамперед, відданість ідеї незалежності й суверенітету. Взагалі предмет відданості має бути значущим беззастережно, це повинні бути безумовно домінуючі цінності. Вони ж наріжні камені легітимності. Неможливо бути легітимним, не сповідуючи їх. Громадяни, у свою чергу, визнають легітимацію з боку домінуючої доктрини.

По-друге, технологія, заснована на культивуванні переконаності у відсутності авторитетної альтернативи, своєрідного політичного варіанту «іншого не дано».

По-третє, технологія легітимації авторитетом науки й мистецтва. В останні два роки технологія легітимації авторитетом набула в Україні усталеної форми науково-практичних конференцій. Останні з них були проведені з економічної проблематики та з реформи політичної системи. Їх вів Президент, він виступав на них із доповідями й заключним словом, присутністю й словом надаючи цим конференціям особливого статусу.

По-четверте, технологія приучення до відносин «патрон клієнт», яка переживає в Україні справжній ренесанс. Склавшись, очевидно, у

внутрішньоелітному просторі, вона поступово поширилась на все суспільство. Під патронатом президента проводяться спортивні змагання й фестивалі, виставки та ярмарки, шоу й конкурси.

Отже, влада, як і раніше, задовольняється лише формальною легальністю, отриманою в ході законодавчо встановлених виборчих процедур». Для підтримки міфу державотворення та забезпечення легітимності суспільству на протязі перших двох періодів до реалізації було запропоновано кілька ідей, які мали відволікти його увагу та унеможливити посягання з його боку на владу.

Головне місце серед таких ідей займали такі:

1. Національна ідея та ідеологія національного відродження, яка вимагала консолідації суспільства та надання авансованої легітимності державним інституціям та провладній еліті з метою реалізації заявленої ідеї в «надзвичайно складних геополітичних» умовах.

2. Ідея «сильної» влади задля якомога швидшого та ефективного становлення незалежної держави та протистояння внутрішнім і зовнішнім викликам. Зазначена ідея зазвичай популярна у поставторитарних суспільствах, але насправді приховує слабкість, непрофесіоналізм можновладців та бажання узурпації влади певними групами чи особистостями.

3. Ідея розбудови громадянського суспільства. Насправді, громадянське суспільство самоінституціалізується, його не можна побудувати чи створити у наказовому порядку. Таким чином формуються лише інституції псевдогромадянські, метою існування яких є забезпечення видимості підтримки державних інститутів з боку суспільства та створення умов для самолегітимації режиму.

4. Ідея розбудови та захисту держави. Може поєднувати в собі елементи усіх вищезазначених ідей. Справжньою метою при цьому залишається утримування, узурпація влади та відсторонення суспільства від реальної участі в управлінні країною.

Реалізація такої стратегії державотворення та моделей легітимації призвело до втрати темпу розвитку, ресурсів та легітимаційного потенціалу.

Наслідком чого стала перманентна криза політичного, економічного наукового та духовного життя України першого десятиліття незалежності.

Легітимаційні процеси та їх особливості після 2004 року.

Третій період, кінець 2004 початок 2006 років, помітно вирізнявся серед інших джерелом легітимності та легітимаційною зорієнтованістю. Події «помаранчевої революції» означили перехід до персоналізованої легітимації, джерелом якої стали особистісні якості лідера та активна позиція суспільства. Демократичні процедури формування нової влади мали закріпити означену позицію. Але, як виявилось уже через півроку, ця модель легітимації, з точки зору можливості її реалізації, виявилася найменш вдалою в історії новітньої України. Причиною цього стали, перш за усе, невідповідність заявлених новою владою принципів управління та персонального складу керівництва нових органів влади, відсутність реального бажання та можливості провести докорінні зміни стилю управління та реформування політичної системи країни.

Владні амбіції та особисті інтереси пересилили необхідність виконання передвиборчих та проголошених на «майдані» обіцянок. Розчарування суспільства, яке надало «помаранчевим» лідерам небачений як для історії України, і не лише періоду незалежності, кредит легітимності та довіри, дуже швидко зруйнувало ідеалістичне бачення майбутнього держави та суспільства. Тож і криза легітимності «помаранчевої» влади в цілому та її лідерів поодиноці, була блискавичною та неминучою. Її наслідком стала поразка нової влади на парламентських виборах 2006 року.

Четвертий період, середина 2006 кінець 2008 років, означив глибоку кризу легітимності.

Структурно-залишкова модель легітимації, в основі якої лежить традиція збереження певної структури є найбільш слабкою та небезпечною з

точки зору перспектив державотворення та ефективного управління державою.

Криза інституціональної легітимності влади посилюється нівелюванням демократичних процедур легітимації влади у масовій свідомості передусім це стосується виборчих механізмів у політичному процесі.

Так, за даними соціологічних досліджень, проведених у жовтні 2006 р. Фондом «Демократичні ініціативи», попри високу оцінку значення виборів в Україні загалом, населення здебільшого вважає, що вони проводяться лише для створення видимості демократії, якої у нас насправді немає (48%). Головною причиною, що заважає стати виборам в Україні справді демократичним механізмом, населення вважає невиконання народними обранцями своїх передвиборчих обіцянок (47% [9, с. 206]).

Криза легітимності влади на той момент почала наближатися до своєї критичної межі. Виявом цього був тільки надзвичайно низький рівень довіри населення до політичної системи в інституціональному та персоніфікованому вимірі, а й швидке зниження авторитету держави на міжнародній арені. Ризики стали такі. У внутрішньополітичному житті: подальше нівелювання демократичних процедур легітимації політичного режиму в Україні могло посилювати авторитарні тенденції у політичному житті, що у свою чергу спричинили б поступове згортання низки демократичних досягнень; тривання процесу відсторонення громадян від участі у політичному житті та поширення практики позасистемної діяльності (участь у неінституціоналізованих протестних акціях) посилювало б вплив радикальних політичних сил, інтереси яких не репрезентовані у політичній системі; відновлення протистояння між громадянським суспільством та владою, що ускладнило процес досягнення Україною європейських демократичних стандартів. У зовнішньополітичній діяльності – подальша делегітимація політичного режиму як загроза авторитету України на міжнародній арені, згортання численних програм співпраці України з представниками міжнародної спільноти, спрямованих на

інтеграцію до європейських та євроатлантичних структур. Отже, Україні все більшого розвитку набувають процеси де легітимації державної влади. А це говорить про те, що у разі цілковитої втрати підтримки народу, влада змушена була застосовувати силові методи, що є незаконними, і як результат буде порушено легальність влади.

Владі варто було здійснити наступні методи виходу з кризи легітимності: підтримка постійних контактів з населенням; проведення роз'яснювальної роботи щодо своїх цілей; пошук нових способів виконання поставлених завдань; постійне та оптимальне оновлення законодавства; узгодження суспільних інтересів у ході державного управління; організація контролю з боку організованої громадськості за різними рівнями державної влади; розвиток політичної свідомості громадян.

Найбільш потужним зовнішнім легітимаційним впливом на українську владу за часів незалежності вирізнялися декілька суб'єктів міжнародної діяльності. В різні періоди ступінь їх впливу на суспільно-політичне життя українського суспільства та держави, формування органів влади та їх легітимацію різнилися, але при цьому головні зовнішньополітичні агенти впливу не змінювалися. До них можна віднести керівництво США, органи управління ЄС та владні кола РФ. На певних етапах історичного розвитку владно-політичний простір України ставав ареною активної конкурентної боротьби зазначених суб'єктів міжнародної діяльності. Подекуди українська державність та суспільні інтереси були та залишаються розмінною картою в руках більш впливових зовнішньополітичних гравців. Це свідчить про слабкість та несамотійність української владної еліти, яка так і не спромоглася виробити певний “кодекс честі” та узгоджені загальноприйняті норми поведінки, виходячи з інтересів власного суспільства та держави, а залишається у напіввасальній залежності від закордонних “консультантів” та “помічників”.

Вплив зовнішньополітичних факторів та джерел легітимності особливо стає помітним та значимим в період значних суспільно-політичних змін та

кризи владної легітимності. При цьому діяльність міжнародної спільноти, світових організацій та правлячих кіл зарубіжних держав може виступати і як фактор стабілізації та пошуку оптимального шляху розвитку, і як фактор посилення нестабільності та кризових явищ.

Досвід здобуття Україною незалежності та українського державотворення 1991 року можна вважати взірцем ефективності легітимаційної політики. Тоді як країни колишньої Югославії в жорстоких та кровопролитних боях, республіки Прибалтики, Грузія важким та тривалим супротивом радянському режимові торували свою дорогу до незалежності, російська еліта “розривалася” між стремлінням до свободи і незалежності та бажанням зречення імперії, Україна отримала власну незалежну державу більш як подарунок долі, аніж як здобуток тривалої праці та боротьби. Ця легкість мабуть зіграла з українським суспільством та елітою злий жарт, вселивши в їхню свідомість надмірну самовпевненість та недалекоглядність.

У подальшому, примара зарубіжного впливу стала помітною, невід’ємною та визначальною рисою українського державотворення та легітимаційних процесів. З огляду на слабкість внутрішньополітичного легітимаційного потенціалу, українська еліта щоразу зверталася за консультаційною, а то і владно-легітимаційною допомогою до закордонних “друзів та партнерів”. Причому для певних частин української еліти вони знаходилися за чітко встановленими орієнтирами. Для одних – виключно на заході, для інших – на сході. Деякі представники еліти намагалися балансувати між цими двома векторами, але це могло тривати досить недовго і зазвичай закінчувалося необхідністю остаточного визначення “власної позиції”. Події 2004 року означили початок пікової фази конфлікту інтересів ключових геополітичних гравців на українському політичному полі, а події 2014 року виявили їх граничну межу. Саме зовнішньополітичний чинник став визначальним з точки зору кризи легітимності, яка загострилася, або ж точніше перейшла у відкриту форму. Сучасна криза владної легітимності, яка з періодами поглиблення та затухання триває вже близько десяти років, своїм

джерелом теж, багато в чому, має зовнішньополітичні фактори та дії керівництва зарубіжних країн. Зовнішні джерела легітимності політичної влади були, є і будуть актуальними для України. До того ж методи й технології реалізації їхнього потенціалу щороку вдосконалюються та стають все більш впливовими. В новітній історії України вони знайшли прояв: у сприянні проголошенню незалежності та державотворенні; формуванні і нав'язуванні суспільству певних ідеологічних принципів та догм; втручанні у внутрішньополітичні справи, виборчий процес; інформаційній війні; прихованій та відкритій військовій агресії та інших моментах суспільно-політичного життя.

Тому, зовнішні фактори та джерела легітимації несуть як певну позитивну роль, так і мають негативні прояви та наслідки. Аналізуючи недалеке минуле та сьогодення українського політичного життя в контексті владних відносин та проблем легітимності, ми незмінно наштовхувалися на сусідство понять “легітимність” та “еліта”. Дійсно, еліта, зокрема, політична, є найбільш впливовим та активним учасником легітимаційного процесу. Особливого значення позиція, дії, якості політичної еліти набувають під час визначальних та кризових моментів в історії держави. Саме тоді від її професійності, толерантності, компромісності залежить доля суспільства та його майбутнє.

Тож, приналежність до політичної еліти має розглядатися не як привілей чи можливість самореалізації, не як можливість максимального задоволення власних потреб чи привід для самовихваляння та примушення до цього інших, а як велика відповідальність за долю людей та самопожертва задля суспільних інтересів. Українській еліті ще далеко до сприйняття та реалізації зазначених принципів. Та й виглядають вони в реаліях сучасного українського життя дивно та занадто пафосно, але іншого шляху зазвичай немає, і тисячолітній світовий історичний досвід доводить це численними сумними прикладами. Тож, якщо українському суспільству та державі потрібна ефективна, дієва, легітимна влада, то без зміни ставлення еліти до

своїх обов'язків, саме обов'язків, а не прав чи привілеїв, без встановлення цивілізованої моделі взаємодії еліти та суспільства обійтись просто неможливо. Сучасна українська еліта є, в переважній більшості, номенклатурною. Таким чином, обіймання певної посади автоматично означає приналежність до політичної, правлячої еліти. При цьому до уваги не береться ні особистісні якості претендента на елітарний статус, ні його вплив на суспільно-політичні процеси, ні професіоналізм, ні інші якості, наявність яких могла б означити правомірність та моральність претензій особистості на зазначений статус та місце в суспільній ієрархії. Спрощений підхід до формування та рекрутування еліти породжує багато проблем об'єктивного та суб'єктивного характеру, які щоразу проявляються в українській політиці та суспільному житті.

Суспільство та еліта не можуть тривалий час в межах однієї держави бути непримиримими конкурентами, чи знаходитися в радикальній опозиції один до одного, або взагалі існувати та діяти незалежно. Звичайно, певні елементи конкуренції чи то змагальності можуть і мають існувати, без них домогтися суспільно-політичного прогресу неможливо, але радикалізму, непримиримості, зверхності, нерівноправності чи байдужості у відносинах суспільства та еліти бути не повинно. Оскільки суспільство "народжує" еліту та делегує їй владні повноваження, легітимує задля забезпечення власної життєдіяльності, вирішення нагальних проблем та забезпечення перш за все соціального поступу, то еліта та суспільство мають бути нерозривні в своїх намірах.

Українське сьогодення демонструє зовсім протилежне у взаєминах еліти та суспільства, і це одна з головних проблем на шляху розвитку України. Актуальна політична ситуація диктує необхідність пошуку консолідуючої ідеї заради демократичного єднання громадян і політичних еліт. Головне завдання полягає у відновленні довіри народу до влади, громадянина до громадянина. Об'єднатися українське суспільство має навколо якісних змін сутності політичного розвитку. За всі роки державної незалежності у нас відбувалися

переважно кількісні зміни, створювався лише каркас демократичної влади. Проблема формування і якісного оновлення політичної еліти особливо важлива для нашого суспільства. Історично склалося так, що Україна століттями входила до складу деспотичних держав, де не існувало уявлення про хоч відносну єдність інтересів правлячих класів і решти підданців.

Модернізаційні перетворення здійснювалися згори вниз, без зворотних імпульсів. Тому на нашому ґрунті так погано приживалися правові норми, елементи самоврядування і громадянського суспільства. Склався глибокий культурний, майновий і статусний розрив між вузькою управлінською, культурною елітою і рештою населення. Глибина цього відчуження обумовлювалася тим, що носіями національних традицій були переважно представники простого люду. Що ж до української еліти, то вона часто мала маргінальний характер, була відірвана від власної культури і водночас не завжди могла засвоювати цінності та норми домінуючої (польської, російської) культури.

Сучасний розвиток, на жаль, не зняв цього протистояння, а поглибив його. В Україні ще не сформувалася соціальна сила, спроможна очолити процес модернізації. Пропозицій та ідей щодо налагодження співпраці суспільства та державних інститутів і повернення останніх в легітимне русло діяльності вистачає. Науковці, як ніхто інший, розуміють ту загрозу, яку таїть в собі збереження існуючого стану та подальше поглиблення кризи легітимності державної влади. Бажано, щоб цю загрозу усвідомили також політики та високопосадовці, від дій яких багато в чому залежить зараз доля української державності. Зрозуміло одне, і на цьому сходяться більшість дослідників, незважаючи на те, які “рецепти порятунку легітимності та державності” вони пропонують, легітимаційні процеси мають відбуватися виключно в руслі демократичних, вільних та усвідомлених суспільством норм та процедур, без будь-якого натяку на використання сили та примусу, як джерел легітимності та методів легітимації.

Історія української державності засвідчує, що найменша спроба встановлення авторитарного політичного режиму, чи режиму з елементами авторитаризму не лише не спонукає до пошуку компромісу, а призводить до руйнації державності. Тож, досвід сучасної Росії, в контексті методів і моделей легітимації державної влади, які там застосовуються, для української політики є не лише безперспективним, а й згубним. Цього року Україна, як держава, почала новий, співставний з часом здобуття незалежності період власного державотворення, розвитку, становлення. Цей період починається у непростих умовах, складніших, ніж це було 1991 року. До внутрішніх проблем економічного, політичного, суспільного плану, які наразі завжди були актуальними протягом 1991–2013 років, додалися проблеми зовнішнього впливу. Україна вперше за майже 70 років стикнулася з реальною збройною агресією з боку сусідньої держави. В такій ситуації проблема легітимності влади переходить в практичну площину: від безучасної довіри до активної співучасті. Від уміння еліти та спонтанно народжених інституцій громадянського суспільства, буде залежати майбутнє українського суспільства та держави.

Ситуація, що склалася нині в Україні, ще раз продемонструвала важливість та невідворотність для владних інституцій наслідків зневажання проблематикою легітимності чи заміни її псевдолегітимаційними процесами та технологіями, довівши вкотре, що єдиним і головним джерелом легітимності політичної влади в сучасному державотворенні є суспільство та особистість.

Таким чином, стає зрозумілим, що легітимність в сучасному суспільстві має дуже важливу роль, адже без неї існування сучасного цивілізованого суспільства майже неможливе. Легітимність в сучасному суспільстві залежить, насамперед від розумних суджень людей, однак може визначатися й ірраціональними моментами: традиціями, звичаями, почуттями, засобами впливу, психологією людей. Однак які б не були імпульси, що ведуть до легітимності або відмови від неї, в сучасних умовах не харизма та традиції, а

раціональні судження людей грають основну роль в легітимності державної влади. Діяльність держави заради демократії, прав людини, соціальної справедливості, суспільного прогресу, матеріального та духовного розвитку країни, її участі в міжнародних справах, проведення політики миру та дружби народів - це ті основні умови, які забезпечують легітимність державної влади в країні та в уявленнях світового суспільства.

Знання джерел легітимності дозволяє глибше зрозуміти таке явище, як криза влади, сутністю якого є руйнування інституту політичної влади, що виражається в масовому недотриманні правил і норм, що пропонуються цією інституцією. Все це - наслідок повсюдного розчарування в старій системі цінностей і ломки усталених традицій, сильного емоційного збудження мас і зростаючої непередбачуваності соціального життя. Подолання кризи влади означає зведення до мінімуму політичної девіації, що може бути досягнуто двома шляхами.

Складність сучасного стану української держави та її керівництва полягає у тому, що криза легітимності та делегітимаційні процеси охопили всі рівні політичного та державного управління. Дії владних структур не знаходять позитивної оцінки та необхідної підтримки у суспільстві від рівня місцевого управління до рівня вищого політичного та державного управління. Більше того, делегітимаційні процеси в сучасній Україні носять як персоналізований характер, що виявляється в низькому рівні довіри до більшості представників вищого керівництва держави, так і структурний характер висловлення та демонстрація недовіри з боку суспільства всій системі державних органів влади та інституцій управління.

Останнім «бастіоном легітимності» влади в сучасній Україні залишається рівень фундаментальний, тобто визнання правомірності та необхідності існування української держави як такої, але він теж потерпає від постійних атак як з боку зовнішніх противників української державності, так і частини суспільства, яка теж з різних причин вважає нелегітимною взагалі українську державність. Тож криза легітимності в Україні носить системний

та багатоаспектний характер. Враховуючи слабкість та проблемність існування інституцій українського громадянського суспільства, можна сказати про непрості часи для українського суспільства та держави. Але, все ж таки, виходячи з останніх подій, можна бути впевненим у тому, що бажання змін та подолання страху перед невідомим свідчить про те, що українці на вірному шляху до подолання політичної кризи. З таким рівнем довіри, який отримав на виборах новообраний президент Володимир Зеленський, він може реалізувати унікальний шанс для розвитку країни.

Список використаної літератури:

1. Бурлацький Ф. М. Сучасний Левіафан: [видання] / Галкін А. А. Москва: Думка, 1985 – 384 с.
2. Шляхтун П. П. Політологія (теорія та історія політичної науки): [видання] / Київ : Либідь, 2005 – 172 с.
- 3.[Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://moyaosvita.com.ua/menedzhment/koncepcii-vladi/>
- 4.[Електронний ресурс] – Режим доступу: https://pidruchniki.com/18980110/politologiya/ponyattya_legitimnosti_printsip_ro_dilu_vladi
- 5.Ачкасов В.А. Політологія: [видання] / Гуторов В.А. Москва : Полис, 2016 – 695 с.
- 6.Кравченко А.И. Политология : [видання] / Москва, 2006 – 448с.
- 7.[Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://ru.osvita.ua/vnz/reports/politolog/15247/>
8. Кокорська О.І. Легітимність влади в суспільстві, що трансформується: теоретико- методологічні проблеми [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/naukma/Polit/2004_31/08_kokorska_oi_rv9
9. Юрій М.Ф. Політологія: Підручник : [видання] / Київ: – Дакор, 2006 – 416 с.

10. [Електронний ресурс] / Блог на фейсбуці Леоніда Кожари. – Режим доступу: <https://www.facebook.com/leonid.kozhara>
11. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://edclub.com.ua/analitika/ukrayina-v-reytingu-kryhkosti-derzhav>
12. [Електронний ресурс] / <http://edclub.com.ua/analitika/ukrayina-v-reytingu-kryhkosti-derzhav>
13. [Електронний ресурс] / Блог Александра Клименко. – Режим доступу: https://ok.ru/aleksandrklimenko?st_aid=GroupTopicLayer_VisitProfile
14. «[Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://news.gallup.com/poll/247976/world-low-ukrainians-confident-goernment.aspx?g>»

Бак В. І., Масленнікова Т. А. Проблематика легітимності у суспільно-юридичній думці України

Анотація: Легітимність в сучасному суспільстві має дуже важливу роль, адже без неї існування сучасного цивілізованого суспільства майже неможливе. Легітимність в сучасному суспільстві залежить, насамперед від розумних суджень людей, однак може визначатися й ірраціональними моментами: традиціями, звичаями, почуттями, засобами впливу, психологією людей. Однак які б не були імпульси, що ведуть до легітимності або відмови від неї, в сучасних умовах не харизма та традиції, а раціональні судження людей грають основну роль в легітимності державної влади. Діяльність держави заради демократії, прав людини, соціальної справедливості, суспільного прогресу, матеріального та духовного розвитку країни, її участі в міжнародних справах, проведення політики миру та дружби народів - це ті основні умови, які забезпечують легітимність державної влади в країні та в уявленнях світового суспільства.

Ключові слова: легітимність, демократія, права людини, криза легітимності, легітимність влади.

Бак В. И., Масленникова Т. А. Проблематика легитимности в общественно-юридической мысли Украины

Аннотация: Легитимность в современном обществе имеет очень важную роль, ведь без нее существование современного цивилизованного общества почти невозможно. Легитимность в современном обществе зависит, прежде всего от разумных суждений людей, однако может определяться и иррациональными моментами: традициями, обычаями, чувствами, средствами воздействия, психологией людей. Однако каковы бы ни были импульсы, ведущие к легитимности или отказа от нее, в современных условиях не харизма и традиции, а рациональные суждения людей играют основную роль в легитимности государственной власти. Деятельность государства ради демократии, прав человека, социальной справедливости, общественного прогресса, материального и духовного развития страны, ее участия в международных делах, проведения политики мира и дружбы народов - это те основные условия, которые обеспечивают легитимность государственной власти в стране и в представлениях мирового сообщества.

Ключевые слова: легитимность, демократия, права человека, кризис легитимности, легитимность власти.

Bak V.I., Maslennikova T.A. Problems of legitimacy in social and legal thought of Ukraine

Abstract: Legitimacy in modern society has a very important role, because without it the existence of modern civilized society is almost impossible. Legitimacy in modern society depends primarily on the reasonable judgments of people, but can also be determined by irrational factors: traditions, customs, feelings, means of influence, human psychology. However, whatever the impulses leading to or rejection of legitimacy, in modern conditions it is not charisma and tradition, but the rational judgments of the people that play a major role in the legitimacy of state power. The activities of the state for democracy, human rights, social justice, social progress, material and spiritual development of the country, its participation in

international affairs, peace policy and friendship of peoples are the main conditions that ensure the legitimacy of state power in the country and the world community.

Key words: legitimacy, democracy, human rights, crisis of legitimacy, legitimacy of power.